

Školní Zahrada

INTERKULTURNÍ ZAHRADE V BERLÍNĚ
ŠKOLNÍ TRÉNINKOVÉ FARMY V KENI
MÁTE NA ŠKOLNÍ ZAHRADE JABLOŇ?
KUDY DO POLYKULTURY
OSAMELÝ OSTROV

ČASOPIS
PRO ZAHRADNÍ PEDAGOGIKU
ČÍSLO 2 / 2025

Časopis je možno odebírat elektronicky prostřednictvím: www.skolni-zahrada.cz

Zahrada multikulturní

Je skoro jisté, že i na vaší zahradě mají místo multikulturní prvky. Jabloně, brambory, tulipány, fazole, „motýlí keř“ komule, topinambury, vlašský ořech... K mnohým přistěhovalcům v našich zahradách se váží zajímavé historické příběhy. I když se budeme hodně snažit pěstovat původní středo-evropské druhy a plodiny, stejně si k nám nejspíš cestu najde nějaká tak křídlatka japonská či plzák španělský. Zrovna tak tu může aspoň na chvíli přistát vzácný pták.

Zároveň je zahrada entita univerzální – srozmítnutelný oblíbený „formát“ takřka kdekoli na světě, kde je dostatečně dlouhá vegetační doba. Zahrady najdeme vysoko na severu i v horách stejně jako u moře, v tropech i pouštích, na venkově, ve městech, ve stísněných dvorcích i na střeších, u nejhonosnějších paláců i v místech sociálně vyloučených. Zahrady živí své hospodáře nebo jim i jejich sousedům zpestřují stravu. Zahrady ale taky sytí duši krásou – harmonií i divokostí. Vše v jednom. Obsahují v sobě v malém velký kus světa. Biotopy i kulturu. Bezpečí i moc – spoluurčovat, jak co bude

„Zahradničení, to nedělá rozdíly mezi etniky“

[Martin Kříž]

vypadat a probíhat. Spolupráci – s přírodou i druhými lidmi. Ale nic – snad kromě pohledu skrze okno – nám nedarují bez pohybu, základního atributu života.

To, že zahrada takřka chtě nechtě je multikulturní prostor, neznamená, že nemá smysl podporovat a využívat místní fyzickou i kulturní jedinečnost. Ba naopak. Ať už jde o regionálně vyšlechtěné odrůdy plodin, nebo využití původních kamenů, či místní, národní, historické i filozoficko-estetické zvyklosti

v utváření zahradního prostoru – místní jedinečnost je krásná a žádaná hodnota v našem globalizovaném světě. Pestrá biodiverzita opečovávána v zahradách zároveň představuje zásobárnu pro úspěšné přežití klimatických i jiných změn.

A o tom všem můžeme v zahradě taky názorně učit. Zahrada je skvělý prostor pro sdílení a ocenění různých zkušeností. ●

Hanka Kolářová

Ilustrace: Alena Brožová, www.mesicskolnichzahrad.cz

Normální mírumilovné soužití lidí různých kultur

Co je to interkulturní zahrada? Má takový pojem nějakou náplň, opodstatnění, smysl?

Berlín. Po pádu rozdělovací zdi v listopadu 1989 do něj přibýly tisíce lidí různých kultur z celého světa a město získalo přitažlivý svobodomyšlný charakter. Rok 2015 přinesl naopak pocity ohrožení zvané imigrační krize. Většina z nás pamatuje. O rok později pražský Goethe Institut na stránkách svého česko-německo-ukrajinského online magazínu Jádu (název je hříčka vytvořená z českého „já“ a německého „Du“ – ty) publikoval překlad článku Christine Bertschi s názvem *Zakořenit v interkulturní zahradě*. Vystihuje principy i uklidňující lidskost interkulturních zahrad, proto článek (v mírně upravené, formálně aktualizované podobě) přetiskujeme. Pojem „interkulturní“ zahrnuje vzájemnost, výměnu, dialog odlišných sociokulturních skupin; značí tedy pozitivnější zkušenost, než je pouhá multikulturní koexistence různých sociokulturních skupin.

ZAKOŘENIT V INTERKULTURNÍ ZAHRADĚ

V interkulturních zahradách se setkávají lidé z různých zemí světa – ale se stále stejnou půdou pod nohama a hlínou v rukách. Zahrada jim kromě zahradničení nabízí také možnost zapustit kořeny, jazykový kurz, poznat nové lidi a kus (nově) hroudy.

Gerdu Münnich toto téma zcela uchvátlo. Vyrůstala ve Sprévském lese, pak více než 50 let žila v Berlíně. Studovala bankovníctví, potom ekonomii a aplikovanou informatiku. Už tehdy se ale snažila mít kolem sebe květiny a zeleň. Pak jen chtěla pomáhat v první komunitní zahradě pro migranty v Berlíně. A najednou ji kromě zahradničení pohltilo i téma integrace a provoz zahrady. Gerda se ve svých 64 letech stala jednou ze zakladelek zahrady Wuhlegarten – první interkulturní zahrady, která vznikla na východě Berlína v roce 2003.

Zahrada Wuhlegarten se nachází v části města, kterou výrazně utvářeli vysídlení obyvatelé východní Evropy. To se ukázalo i při rozdělování záhonků: jedna třetina zájemců byla ze zemí bývalého Sovětského svazu, druhá třetina z Vietnamu a třetí ze „zbytku světa“.

Komunitní zahrada
Allmende-Kontor na
snímku z dronu v roce 2021
(Karachoberlin, Volker
Gehrmann), zdroj:
www.allmende-kontor.de

LIDÉ ZE ZAHRAD

Pavel ze Siriri

Pavel Škopek je profesí zahradník, věnuje se návrhům, zakládání a údržbě rodinných zahrad na Praze 6 a okolí. Radost mu přináší jeho rodina, život ve svatomatějské farnosti a organizace Siriri („siriri“ ve středoafričském jazyce sango znamená mír nebo pokoj), která se věnuje rozvojové pomoci ve Středoafričské republice.

Co se vám osobně vybaví, když se řekne: zahrada?

Kus země, kterou člověk zahradi (vyčlenil z divokého přirozeného řádu) a začal využívat ke svým potřebám – někdy produkčním, jindy relaxačním, často jen z touhy po kráse nebo z touhy měnit prostor dle svého vkusu. Také se mi vybaví rájská zahrada nebo růžový záhon a ovocné dřeviny ze zahrady, kde jsem vyrůstal. V neposlední řadě se mi vybaví zarostlé, napůl zpustlé zahrady, ve kterých se cítím nejlépe – je tam chlad, stín, zákoutí pro odpočinek nebo třeba ohniště.

Čím se kolem zahrad zabýváte?

Nejčastěji vypadá má práce takto: seznámím se se zahradou a majiteli, snažím se pochopit a ztvárnit jejich potřeby. Poté doporučuji konkrétní kroky změn, materiálové řešení prvků drobné architektury a navrhuji osazení rostlinami. Stále u tohoto procesu musím hlídat funkce jednotlivých částí i celku, vnímat okolní prostředí z hlediska krajinného rázu, architektury i stanoviště. Pokud se vše podaří, na konci je spokojený uživatel s kvalitně založenou nebo zrekonstruovanou zahradou, kterou může dál rozvíjet a spokojeně v ní žít. Profesně s kolegy umíme i školní zahrady – kdysi jsem jako diplomku navrhl a realizoval školní zahradu u našeho gymnázia.

Před časem jste připravoval a realizoval projekt pro děti ze základních škol Afriky pro Afriku. Jak projekt vznikl?

Nejedná se o můj nápad. Pouze jsem použil program, který nám vytvářela máma, když jsme byli malí. Vysela s námi do pařeniště semínka rostlin, vedla nás k péči o ně a demonstrovala názorně jednotlivé vývojové fáze a vysvětlovala zahradnické postupy. Poté nás učila cenotvorbu a náš táta (oba zahradníci) si od nás sazenice před sezonou kupoval. Tím nás vedli k samostatnosti, vytrvalosti a cílevědomé práci. Afriky pro Afriku ve školách probíhají obdobně s tím rozdílem, že výtěžek z prodeje rostlinek putuje na podporu projektů Siriri. Děti se tak seznámí se základními biologickými principy a uvědomí si, že svou snahou a soustavnou péčí mohou někomu

jinému pomoci – třeba na druhém konci světa.

Pokračuje projekt stále?

Letos se koná již 17. ročník. Zapojují se školy napříč naší republikou. Přihlásí se nám do konce února, na webu siriri.org jsou vytvořeny video-návody a postup pro pedagogy. Zapojené třídy si obstarají potřebný materiál (není to složité) a pustí se do práce se svými žáky. Fantazii se meze nekladou, některé školy doprovázejí aktivitu výtvarnými soutěžemi, děti zdobí květináče, někdy soutěží o nejhezčí sazenici, téma se dá dobře využít v přírodopisu. V půlce května jdou výpěstky rajčat, afrikánů a bazalky do benefičního prodeje (většinou je organizován samotnými žáky). Siriri nabízí zapojeným třídám besedu na téma rozvojová pomoc ve Středoafričské republice, aby došlo k uzavření pomyslného kruhu a žáci se seznámili se zemí, kterou svou činností podpořili.

Čemu se organizace Siriri ve Středoafričské republice věnuje? Má projekty i v zemědělství nebo zahradnictví?

Těžiště práce Siriri je ve vzdělávání – náš program Škola hrou vyučuje místní děti v jejich rodném jazyce sango, finančně podporujeme chod několika škol a vysokoškolských studentů. Velkým tématem je zdravotnictví – podporujeme zdravotnická zařízení a z Fondu první pomoci hradíme neodkladná ošetření lidí, kteří si nemohou lékařskou péči dovolit. Nedávno se nám podařilo rozvinout spolupráci s ČZU v Praze, podílíme se na poradenství a inovacích v pěstování plodin a chovu zvířat. Dále podporujeme finančně studenty střední a vysoké zemědělské školy v hlavním městě Bangui. ●

Odpovědi na otázky redakce: Pavel Škopek
Foto: archiv Pavla Škopka

V následujících letech vnikly různé interkulturní zahrady – Gerda je všechny znala. Zahrady potřebovaly propojit, sdílet informace. Roku 2010 svítla naděje, že vznikne místo zaštiťující všechny nové i stávající interkulturní zahrady: dva roky po zavření letiště Tempelhof město povolilo, aby tam na poli začaly vznikat různé průkopnické projekty. Zahrada Allmende-Kontor – tak si organizace říkala – dostala 5 000 metrů čtverečních tempelhofského pole. Vzniklo na 250 záhonků a informační a poradenské centrum, které navíc díky publicitě vešlo ve známost i mimo Berlín.

V roce 2016 v Berlíně existovalo už více než 100 interkulturních zahrad, další vznikaly. Zahradničení spojené s procesem integrace přináší obrovskou výhodu: „Naše zahrady jsou snadno přístupné, může sem přijít kdokoli, neplatíte žádné vstupné, nemusíte ukazovat žádné doklady. Navíc když jdete zahradničit, tak si nemusíte dělat hlavu s oblečením, nemusíte mít ani strach, že vám něco nepůjde. Nikoho se tu neptáme, co má za práci nebo kolik vydělává,“ shrnula Gerda Münnich. V této uvolněné atmosféře lidé také nenuceně navazují rozhovory. Analfabeti na zahradě potkávají vysokoškoláky, přestože běžně těžko přijdou do kontaktu a možná by nešli do stejné hospody. „Někdo raději mluví a věnuje se organizaci, jiní chtějí jen zahradničit. Každý si tady najde něco na práci, každý si tady najde svoje místo.“

Znalosti oficiálního jazyka si můžete vylepšit, přestože jeho ovládání se tu nepožaduje. Protože jsou tu lidé s různými mateřskými jazyky, nejrychleji se v Berlíně dohovorete zcela pragmaticky německy. „Musíme komunikovat, třeba kvůli provozu zahrady. Neříkáme ale: tady se hovoří jen německy,“ říkala Gerda. Když se ale spolu seznámí ženy zdalekých zemí a mohou se bavit ve své mateřštině, znamená to pro ně kousek domova a usnadňuje jim to komunikaci v cizině.

Pojem integrace Gerda Münnich vnímala kriticky: „Vlastně jde o normální mírumilovné soužití lidí nejrůznějších kultur. Hodně z nich tento pojem uvádí v praxi dennodenně, aniž by to o sobě říkali – a to je přece to hlavní!“ A zdůrazňovala, že s příchodem

přistěhovalců se postupně mění i Německo. Nejde o přizpůsobení, ale o to, že lidé se od sebe vzájemně učí a přijímají se. Na zahradě může společenství každý něco nabídnout. Záhonky sousedů každý pozorně pozoruje. „Semena si tu množíme sami a dělíme se o ně, stejně tak i o úrodu, společně vaříme i jíme.“ A někdy se tu i trochu obchoduje. V Pyramidové zahradě ve čtvrti Neukölln ženy například ze své úrody vyráběly chutney a marmelády a prodávaly je.

„Máme normy a hodnoty, kterých se nesmíme vzdát. Otázka je, jak to lidem, kteří sem přicházejí, správně zprostředkovat,“ zdůraznila Gerda a hned se vrátila ke společnému zahradničení: „Například rovnoprávnost muže a ženy: tu nemůže člověk jen tak vysvětlovat, musíte ji praktikovat a jít příkladem.“ Dodala, že v arabských kulturách jsou zahrady akceptovanými místy, kde ženy mohou pobývat a bavit se. „Taková volná pole potřebují v současné době i uprchlíci.“ Nemusí to ale nutně být zahrada, domnívala se Gerda. Ale: „Ve většině zemí, z nichž pocházejí, se život po práci odehrává venku. A co člověk potřebuje kromě střechy nad hlavou? – Zahradu!“ Tím si byla Gerda jistá.

Tolik z článku Christine Bertschi. Zbývá dodat, že Gerda Münnich zemřela v roce 2017 ve věku 78 let. Interkulturní zahrady v Berlíně žijí dál. Wuhlegarten najdete na stránkách: <https://wuhlegarten.de/>. Další informace na: <https://www.allmende-kontor.de>.

Bezpochyby stejně dobré prostředí pro rozvoj dětí různých kultur, zvyklostí a založení může nabídnout školní zahrada. ●

(ršz)

Zdroj: Christine Bertschi – *Zakořenit v interkulturní zahradě*; překlad Tereza Semotamová; Jádu – online magazin, Goethe-Institut Praha, leden 2016; www.goethe.de/prj/jad/cs.

Kampaň britské The Royal Horticultural Society na podporu školního zahradničení

Ozelenování školního pozemku v dánské Lykkebo Skole

INSPIRACE

Planet Friendly Schools

Evropský projekt Planet Friendly Schools shrmlil příklady dobré praxe a inovativních postupů v oblasti vzdělávání o trvale udržitelné produkci a spotřebě potravin. Inspiruje žáky a studenty k tomu, aby se stali tvůrci změn.

Své zkušenosti sdílí školy, komunity a organizace z Rakouska, Německa, Itálie, Slovinska, Polska, Velké Británie, Dánska, Bulharska a Česka. Projekt podpořila Evropská komise.

Zdroje pro učitele přehledně nabízejí inspirativní školní, komunitní i celostátní projekty v oblasti stravování, pěstování a ekologie. Například ve Slovinsku farmářka Tamara vede zemědělský kurz se smyslovým vzděláváním pro základní a střední školy. Přírodní školní zahradu představilo Polsko. V Dánsku společnost TagTomat pomáhá ozelenit školní pozemek s pomocí semínkových bomb a poskytuje výukové materiály. Britská Greenfields Community School upřednostňuje učení venku jako klíčovou součást vzdělání. Italská farmářská školka Agrinido L'Orto dei Pulcini zaměřuje svůj Montessori projekt založený na vzdělávání v přírodě na děti ve věku 0–3 let. Podrobnosti a další péstitelské projekty najdete na: <https://planetfriendlyschools.eu/cs>. ●

Vybráno a upraveno (ršz)
Foto: planetfriendlyschools.eu
CC BY-NC-SA 4.0

Foto: <https://www.facebook.com - Gemeinschaftsgarten Allmende-Kontor>

Foto: Allmende-Kontor

Školní tréninkové farmy v Keni mění budoucnost dětí

Projekt školních tréninkových farem byl zahájen v roce 2017 na západě africké Keni organizací ShineBean, aby dětem poskytl praktické dovednosti v pěstování plodin a péči o půdu.

V této geografické oblasti má mnoho rodin vlastní půdu, ale často jim chybí zkušenosti s farmařením, což ovlivňuje jejich schopnost zabezpečit dostatek potravin.

Farmy fungují na třech základních školách, kde se děti učí ekologickému zemědělství s využitím permakulturních principů. Osvojují si znalosti o ochraně půdy, správném hospodaření s vodou a podpoře biodiverzity. Výpěstky ze školních farem jsou využívány ve školní kuchyni, díky čemuž mají i děti z nejchudších rodin zajištěné obědy.

SOUTĚŽ MLADÝCH FARMÁŘŮ

Ročně se do základního výcviku ekofarmaření zapojují přibližně 450 žáků 5. a 6. ročníků, přičemž 90 dětí projde intenzivním tréninkem v rámci soutěže mladých farmářů. Tato soutěž rozvíjí odpovědnost, týmovou spolupráci a praktické využití získaných dovedností.

Děti soutěží v tříčlenných týmech, kde se starají o vlastní záhonky a postupně zakládají domácí zahrady. Tento proces posiluje jejich soběstačnost a učí je efektivněji hospodařit s dostupnými zdroji.

DOMÁCÍ FARMY DĚTÍ

Mnohé rodiny mají k dispozici pozemky o rozloze 100 až 5 000 m², ale bez zkušeností často nevyužívají jejich potenciál. Skrze tento projekt si děti osvojují základy zemědělství a přispívají ke zlepšení dostupnosti potravin ve svých domácnostech.

Ačkoliv byli rodiče zpočátku skeptičtí, viditelné výsledky je přesvědčily o užitečnosti programu. Mnozí nyní aktivně podporují své děti a sami se od nich učí farmařit, čímž posilují soběstačnost celé komunity.

MOŽNOST SPOLUPRÁCE V RÁMCI PARTNERSKÝCH TÝMŮ

Do pomoci těmto dětem se může zapojit kdokoli! Klíčovou roli hrají české partnerské týmy složené ze školních tříd, rodin s dětmi nebo kolegů z jedné firmy. Tyto týmy udržují kontakt s partnerskými keňskými farmáři, povzbuzují je, sdílí radost z jejich úspěchů a pomáhají jim překonávat výzvy.

Partnerské týmy také poskytují dětem praktické odměny v hodnotě 300 Kč, mezi které patří školní pomůcky, boty, osivo a další nezbytné vybavení.

Možná právě váš tým může pomoci změnit život těmto dětem! Pokud vás projekt zaujal a chcete se dozvědět více, navštivte: www.shinebean.org. Vaše podpora může dětem pomoci nejen naučit se farmařit, ale také získat sebevědomí, vzdělání a naději na lepší budoucnost. ●

Renata Rokůsková, ředitelka společnosti,
ShineBean, o. p. s.

Foto: archiv ShineBean, o. p. s.

Tým mladých farmářů pracuje společně, pokud někdo onemocní nebo se mu nedaří, tým ho podpoří.

Janett začala farmařit v jedenácti letech. Spolu s invalidním tatínkem pěstují sazenice květin. Janett zastává roli maminky, stará se o čtyři sourozence, tatínka, farmaří a studuje.

Školní
zahrada

Joshua pěstuje na své domácí farmě zeleninu, ovoce, bylinky i krmivo pro dobytek.

Tréninková farma ve škole Ligoma vznikla poté, co se učitelé seznámili s dopadem obdobné farmy na rodiny a komunitu.

Pěstujeme odrůdy Papaye se zvýšeným obsahem vitamínů.

Působíme na vesnicích v západní Keni.

Mladí farmáři se starají o školní farmu i o prázdninách.

Kudy do polykultury

Zahradní, zemědělská, zeleninová, plodinná polykultura – co to je? Záhon, kde roste všechno možné pospolu s různými výhodami.

Původní indiánští obyvatelé Severní Ameriky pěstovali formou polykultury tzv. tři sestry – kukuřici, fazole a dýně. „Kombinací těchto plodin si indiáni zajistili základní zdroj kalorií včetně nezbytných minerálů a vitamínů prakticky na celý rok,“ vysvětluje Marek Kvapil na svém webu potravinovezahrady.cz.

Proč nepěstovali každou plodinu na samostatném poličku? „Kukuřice poskytuje oporu fazolím, ty obohacují půdu dusíkem a tykve zastíní povrch země, a tím nám ušetří pletí a zalévání,“ shrnula Eva Hausarová ve statí *Fungují Tři sestry v našich podmínkách?*. A fungují? Je to složitější... Podrobnější odpověď nabízí permakulturní příručka *Klíč k soběstačnosti*, kde najdete i pozoruhodný citát Boženy Němcové z jejího cestování po Uhrách: „Ze sadeb je hlavní věc ‚kapusta‘ (zelí), pak ‚krumple‘ (zemiaky), ‚tykvice‘ (dýně), ‚uhorky‘ (okurky), což vše s bobem a kukuřicí na jednom poli roste, tvoříc jedinou houštinu přikrytou širokými listy dýní. Mezi těmi prodírají se tu a tam stopky bobů, lodyhy okurek a dýní, vinouce se okolo vysokého silného stébla kukuřice a kráslice ji žlutým,

PRVKY ZAHRADY

Máte na školní zahradě jabloň?

Blahopřejeme! Nemáte? A nezkusíte to?

Jabloň nadělá hodně užitku i hodně parády. Dá se na ni zálibně koukat v květu, při zrání plodů a barvení listů, čím starší, tím zajímavější je i holý kmen a větvoří v zimě. Dá se k ní čichat a rozlišovat podle vůně květů a plodů různé odrůdy, dá se poslouchat bzukot, šustot a zpěvy z její koruny, v létě se chladit v jejím stínu, dá se z ní utrhnout nejčerstvější možné zdravé a šťavnaté ovoce. Vydrží úpal i deště, zregeneruje po kroupách; jen je ciprlich na jarní mrazíky. V dospělosti se dá (raději střídme a potajmu) užívat jako tělocvičné nářadí na lezení a skryš. Umožní domácí mošt, štrúdl, kompot i povidla. Její dřevo může hrát, udit nebo se ušlechtilé proměnit v nábytek či šperk, stát se součástí domu v podobě schodů... Dovolí zkoušet roubování, učit se pečovat o mladý stromek, vychovávat řezem podle toho, co od ní očekáváme, zmlazovat nebo ji nechat takřka bez práce žít.

Jabloň jako rod se vyskytuje po celém mírném pásu severní polokoule. V české přírodě původní jabloň lesní (*Malus sylvestris*) je ohrožený druh a mnohde se kříží se zplněnými jedinci jabloně domácí (*Malus domestica*). Kde ta se vzala? Podle nedávných výzkumů vznikly současné odrůdy jabloní vývojem ze středoasijského druhu *Malus sieversii*. Takže opěvovaná česká jabloň je vlastně přistěhovalec. Což jí na oblíbenost, hodnotě ani kráse neubírá ani za mák.

A je to „bylost“ takřka mytická: Bible zná jablko poznání, řecké báje zase jablko sváru. Podle keltských zvyků byla jabloň jediným ovocným stromem mezi sedmi posvátnými v háji... Sněhurčinu příběhu s otráveným jablkem naslouchají celé generace dětí... Význam jablka odráží četná pořekadla: Jablko nepadá daleko od stromu. Kousnout do kyselého jablka. An apple a day keeps the doctor away. (Jedno jablko denně a není třeba doktora.) Ostatně právě pád jablka na hlavu Isaaca

Newtona prý v matematikovi a fyzikovi probudil vědecký zájem o mechanické síly... Jablko najdeme v kolébce rockové hudby na vinylu The Beatles a význam nakousnutého jablka v IT znají snad už děti předškolní.

Jabloň má bezpočet různých podob. Na světě je známo více než 7 500 odrůd. Lekterá upoutá příběhem svého vzniku, jako třeba Golden Delicious nebo Sudetská rejeta. Odrůdy se liší vhodností do různých půdních a klimatických podmínek, odolností vůči chorobám, plodností, způsobem a rychlostí růstu, a především chutí a dalšími kvalitami plodů. Navíc současný zájem o staré odrůdy slibuje obohacení zahrad a biodiverzity, včetně té kulturní, i zvyšování přívětivosti krajiny v době klimatických změn.

Pokud se rozhodnete popřát jabloni pěstitelskou pozornost a využít její pedagogický a motivační potenciál pro řadu školních předmětů, tady je ještě pár užitečných odkazů (a zčásti zdrojů tohoto článku):

- Andrea Uherková, Bruno Jakubec: *Staré sorty sú „in“; obsahuje též metodické listy pro pedagogy, např. Příběhy starých odrůd; dostupné v pdf na: www.sadovo.sk*
- *Moje přírodní zahrada – příručka zahradního vědění, kapitola Ovoce v domácí zahradě. (české vydání: Přírodní zahrada, o. s., 2010)*
- *Biologická podstata řezu ovocných stromů – <https://ondrej-davala.wordpress.com>*
- *Databáze a charakteristiky odrůd, články, literatura; provozuje ČSOP – <https://stareodrudy.cz>* ●

Hanka Kolářová
Foto: Hanka Kolářová

bilým a červeným květem. Je třeba vždy listy dýni protřít, aby slunce proniknout mohlo.“

Pokud máte chuť na dobrodružství polykultury, zkoušet se to dá na jakémkoli záhonu různými způsoby.

Asi se vám už stalo, že v úhledném záhonu jahod, ředkviček nebo cibule vyrostla pěkná pampeliška, měsíček, mangold nebo i zapomenutý brambor. Co zkusit zatoulance dopěstovat a využít (pampelišku např. do jarního salátu) tam, kde se jim zalíbilo? Třeba vás to bude bavit a další rok vítaným vetřelcům dopřejete víc prostoru, nebo dokonce nějaké zasadíte na volné místočko v monokultuře.

Možná jste zkoušeli zavedenější způsob smíšené kultury, kde se například střídají řádky mrkve a cibule. Mrkev (a všechny miřkovité zeleniny jako celer, petržel atd.) chrání cibuloviny před květlíkou cibulovou

a cibule naopak chrání mrkev před pochmurnatou mrkvovou. Vzájemně prospěšných kombinací různých plodin je spousta. Přehlednou tabulku najdete v knížce Heleny Vlašínové *Zdravá zahrada* nebo volně třeba na webu Denisy Markaczové blizekprirode.cz v článku *Jak na smíšené kultury*. Nebo si můžete zdarma stáhnout z webu ekozahrady.com návod Jaroslava Svobody a Kataríny Svobodové *Pestrá smíšená kultura*.

Největší dobrodružství nabízí opravdu divoký záhon – zeleninová polykultura, případně s příměsí květin, jako je měsíček nebo afrikán. Na čistý záhon, nejlépe po odstranění již nastlaného mulče, můžete řídce a druh po druhu rozhodit semínka různých ředkviček, salátů, zelí, brokolice, mrkve, špenátu, ředkve... Po výběrové sklizni těch časných dosejete letní zeleninu, jako je červená řepa nebo mangold. Podrobný návod publikovala Jitka Mušková na webu rodinnenezahrady.cz pod názvem *Zeleninová polykultura*. Nebo si pusťte na YouTube Ekozahrady video *Sejte pestré zeleninové polykultury*.

Pedagogické experimentátorské, badatelské i zážitkové možnosti jsou u zahradní polykultury veliké. ●

Hanka Kolářová
Foto: Hanka Kolářová

Záhon vzniklý hrou se semenáčky, šlahouny a silami přírody. Jarní pomněnkoviště skrývá léta se samoobnovující jahody „retro“ odrůdy Senga Sengana, mátu peprnou, libeček a náhodně příměsí pampelišky, dosti toxického, ale zajímavého prýšce křížmolistého (potenciální léčivka a energetická rostlina) či zlatobýlu. Místo rychle zaschlých pomněnek pak přibudou brambory a mangold nebo něco jiného...

METODIKA

Osamělý ostrov

Modelovanie životného priestoru vhodné do výuky cudzieho jazyka či geografie, 7.–9. roč. ZŠ, 1.–4. roč. SŠ.

Vymodelujeme ostrov, nazveme všetky jeho prvky v cudzom jazyku a simulujeme zvyšovanie morskej hladiny.

Téma: slovná zásoba, zmena klímy ovplyvňujúca život ľudí žijúcich na pobreží

Cieľ: Zopakovať si slovnú zásobu v cudzom jazyku, s prepojením na tému klímy a klimatickej zmeny.

Časová dotácia: 45 minút

Pomôcky: prírodniny na školskom pozemku

1. Vezmeme žiakov von a rozdělíme ich do skupín.
2. Každá skupina dostane za úlohu vytvoriť model ostrova pomocou dostupných prírodnín (alebo farmy či mesta), a to tak, aby vedeli každý prvok, ktorý vložila na ostrov, pomenovať v cudzom jazyku. Žiakov vyzveme, aby vymysleli aj názov, lokalitu a čo je zdroj ich živobytia.
3. Spoločne prechádzame vytvorené ostrovy a necháme žiakov prezentovať svoje diela v cudzom jazyku.
4. Pýtame sa rôzne otázky: Ako sa dostaneme z prístavu na pláž? Kde je najsevernejší bod na ostrove? Aké počasie tu prevláda? Alebo aj úplne fiktívne otázky, ako napríklad, aký je názov ostrova a zloženie jeho populácie.
5. Diskutujeme o počte obyvateľov a obmedzenom množstve prírodných zdrojov, ako je voda, kvalitná pôda, nerastné suroviny. Vyzdvihneme, že najviac obyvateľstva žije zvyčajne pri pobreží.
6. Simulujeme situáciu, v ktorej sa dvíha hladina vody v okolí ostrova, napríklad roztápaním pevninských ľadovcov. Diskutujeme, ako rovnaký počet obyvateľov musí prežiť na menšom priestore. Vysvetlíme žiakom, že sladká voda na ostrove sa vplyvom zatopenia ostrova môže kontaminovať slanou morskou vodou. ●

Tomáš Harhovský, CEEV Živica
[www.https://huravon.sk](https://huravon.sk)

Pozrite si, ako na škótskom ostrove dosiahli energetickú sebestačnosť!

MĚSÍC ŠKOLNÍCH ZAHRAD

Pečujeme... o živé tvory na zahradě

Pro Měsíc školních zahrad 2025 připravila Nadace KKFF ve spolupráci se vzdělávacím centrem nadace, MŠ Telecí, MŠ Mnichovice a MŠ Duha Soběslav čtyři metodiky k celodennímu pobytu venku pro mateřské školy **Pečujeme... o živé tvory na zahradě**. Jedním z témat je **Pečujeme... o živé tvory na zahradě**. Využití návody mohou i starší děti a dospělí – podnětují zajímavá setkávání s živočichy. K metodice jsou detailně rozpracované tři výzvy na řízené činnosti venku, ale i realizační výzvy, kdy si děti s pedagogy (nebo s rodiči) vyrábějí prvky do zahrady (jezíčko, výtvarný ateliér, kompost, vyvýšený záhon...). Popsané aktivity můžete realizovat v jednom dni, rozložit si program do více dnů nebo si vybrat jen některé činnosti. Klidně začněte jednou aktivitou a postupně přidávejte další. Je to vlastně taková pozvánka pro další živé tvory do zahrady. Všichni se tam vejde a může nám být společně dobře. Součástí jsou například výzvy: výroba úkrytů pro zvířata, pitka do zahrady, žízalník... Vybrali jsme pár ukázek:

Broukoviště

Výstavba broukoviště je velmi jednoduchá společná aktivita. Stačí najít vhodné místo v zahradě (cca 1 x 1 m), kde shromáždíte a seskupíte kusy starého dřeva – staré pařezy, klády, špalky. Podle možností se dají zapustit do terénu a označit cedulkou „Broukoviště“ nebo třeba broukem vyřezaným ze dřeva.

Žabí domky

Žabí domky vytvoříte ze starých květináčů. Květináče umístíte tam, kde je vlhko, klid a stín. Polovinu květináče lehce zahrabejte do země a částečně přikryjte. Pokud máte na zahradě jezírko nebo jinou vodní plochu, umístěte žabí domek do jeho blízkosti.

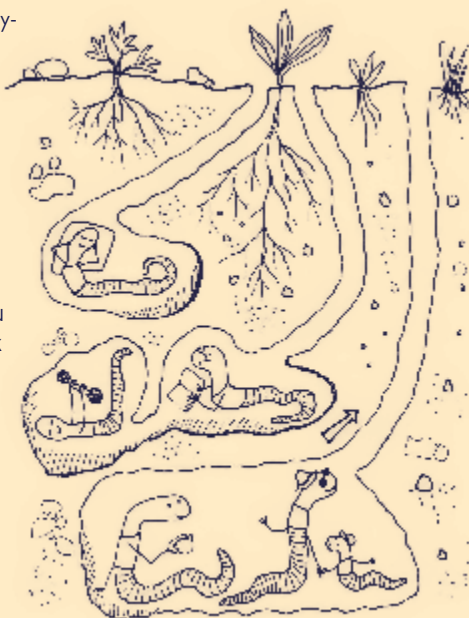
Skalka pro ještěrky a jiné plazy

Nejprve najdete vhodné suché a slunné místo. Vybudujete kamennou zídku bez vyspárování mezer nebo seskládáte volně dostupné kameny (vhodné jako aktivita s rodiči).

Další tipy na stavbu zvířecích obydlí a krmítek

- hmyzí domky ze dřeva nebo keramiky
- škvorník ze starého květináče a slámy
- výroba a věšení ptačích budek
- budky pro netopýry
- krmítka pro veverky
- hadník
- ježkovník
- zimoviště – zimovací domečky a hromady listů ap. pro ježky, ještěrky a další tvory
- bezzásahová zóna na zahradě – ostrůvky/koutek divočiny, kde tráva a rostliny mohou růst a kde nikdo neseká a neuklízí: pro hmyz a drobné živočichy
- založení kompostu – kromě možnosti přeměnit odpad na cenné hnojivo poskytne útočiště řadě živočichům
- vysazení jedlých živých plotů: lákadlo pro ptáky
- ponechání uschlých rostlin přes zimu na zahradě – mohou posloužit jako potrava a úkryt
- instalace čmelínů

www.mesicskolnichzahrad.cz,
vybráno a upraveno (rřš)
Ilustrace: Alena Brožová,
www.mesicskolnichzahrad.cz

PŘÍRODA UČITELKA

Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského ve spolupráci s Historickým ústavem AV ČR pořádá ve dnech 19.–20. 6. v Praze, Valdštejnské ulici 20, konferenci s názvem Příroda učitelka, kde budou předneseny příspěvky zaměřené na historické i současné využití přírodního prostředí a školních zahrad k výchově a vzdělávání.

Ve čtvrtek 19. 6. zazní příspěvky zaměřené více na starší historii, v pátek 20. 6. pak na nedávnou minulost školních zahrad a také jejich současnost. Po skončení konferenčního jednání v pátek 20. 6. od 14:00 bude pro zájemce připravena prohlídka výstavy „Bzuket školních zahrad“ s komentářem J. Šimka, autora výstavy. Posluchači z řad odborné i laické veřejnosti jsou srdečně vítáni, registrace předem na mailu: historik@nmpk.cz. Podrobný program je dostupný na:

<https://nmpk.gov.cz/konference>

ZAHRADNÍ SETKÁNÍ III.

pro všechny nadšence do přírodních zahrad a zahradní pedagogiky
19.–20. září 2025

Zahradní poklad – PŮDA

Srdečně zveme všechny zahradní nadšence, účastníky zahradních seminářů, kurzů, školních projektů, ale i nové zájemce o zahradní tematiku.

Cena: 1200 Kč
Cena zahrnuje ubytování, stravu, lektorné, materiál, návštěvu zahrad. Součástí ceny není doprava na exkurzi.

Místo konání: DOTEK (Dům obnovy tradic, ekologie a kultury), Horská 175, Horní Maršov a přírodní zahrada na DOTEK

Připravujeme pro vás:

- setkání plné novinek o přírodních zahradách
- společné otevřené téma „Půda a jak o ni pečovat v zahradě“, seznámíme se s půdovými procesy, významem půdy a jak ji v zahradě chránit a pečovat o ni
- svoji účast na setkání přilbil půdní biolog a poradce v oblasti životního prostředí doc. RNDr. Ladislav Miko, Ph. D.

Program bude začínat v pátek 19. 9. v 10 hodin. Druhý den setkání se můžete těšit na inspirativní exkurzi (UPZ MŠ Chlery, PZ Dobromysl).

Lektoruje Mgr. Michaela Glovňová, Mgr. Šárka Škodová, doc. RNDr. Ladislav Miko, Ph. D. a další odborníci. Setkání je akreditované.

Přihlaste se prosím ZDE nejpozději do 1. 9. 2025.

Více informací vám ráda sdělí Šárka Škodová, sarka.skodova@ekologickavychova.cz, 739 203 208

Ministerstvo životního prostředí | DOTEK | SEVER

školní
zahrada

ŠKOLNÍ ZAHRADA | 2/2025
ČASOPIS PRO ZAHRADNÍ PEDAGOGIKU

www.skolni-zahrada.cz

Jako přílohu časopisu Bedrník vydávají Chaloupky o. p. s. a lesní mateřská škola, ve spolupráci s partnery: Lipka – školské zařízení pro environmentální vzdělávání, Přírodní zahrada, z. s., Pavučina, z. s., a nadace Karel Komárek Family Foundation.
Redakční rada: Ivana Poláčková, Martin Kříž, Dana Křivánková, Iveta Machátová | **Šéfredaktorka:** Hana Kolářová
Korektury: Kateřina Straková | **Grafická úprava:** Petr Kutáček
Tisk: Apis Press, s.r.o. | **Elektronická verze:** www.skolni-zahrada.cz.
FB: www.facebook.com/groups/skolni.zahrada.

Pavučina | CHALOUPKY | lipka | Karel Komárek Family Foundation
PŘÍRODNÍ ZAHRADA | živica | FINANCOVÁNÍ EVROPSKOU UNIÍ | NÁRODNÍ PLÁN OBNOVY | Ministerstvo životního prostředí | STÁTNÍ FOND ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČESKÉ REPUBLIKY
Tento projekt je financován Evropskou unií v rámci Národního plánu obnovy.